

Türkiye – Rusya: Ne oldu? Ne olacak? Ne olmalı?

Rusya, Esed ile işbirliği yaparak Türkiye'nin güneyindeki harita ve siyasi dengeyi lehine çevirmeye çalışıyor. Temelde doğrudan Türkiye karşıtlığından çok menfaat savunmasına dayanan bu politika, doğrudan Türkiye, ve bölgenin ezilen azınlığı olan Türkmenlerin güvenlik, hak ve menfaatlerine dokunuyor.

Rusya, hem Çarlık hem de SSCB dönemlerinde siyasi gücünü artırmak istediği topraklarda etnik temizlik yapmaktan çekinmemişti. 20. Yüzyılda Kırım'dan sürülen Kırım Tatarları, 19 ve 20. Yüzyılda Kafkaslardan sürülen Çerkezler, Ahıska Türkleri ve diğerleri bunun örneği. Şu sıralarda Rusya'nın Türkiye'nin güneyinde belli bölgelerde Türkmenlere karşı yapmaya çalıştığı şey temelde bunlardan farklı değil.

Öte yandan, Türkiye'nin, sınırları içine giren Rus uçağını (uyarılardan sonra) düşürmesinin tek sebebi Türkiye'nin Rusya'ya kararlı bir mesaj vermesi ihtiyacı ve isteği olsa gerek. Rus uçakları AB hava sahasını da defalarca ihlal ettiği ve tepki görmediği halde son 50 senede Afganistan hariç tutulursa ilk defa bir savaş uçağı düşüyor.

Uçağın düşürülmesi, herşeyden önce Rusya'yı güçlü liderlikle yönetmeye çalışan Putin'in reputasyonuna zarar verdi. Dolayısıyla, bu aşamada 'saldırgan' bir Rusya beklemeli. Putin, doktorasını 'tabii kaynakların Rusya'yı nasıl tekrar güçlü bir ülke haline getirebileceği' konusu üzerinde yapmıştı. Nitekim başkanlığı sırasında bunu başardı da. Sistemik ve ekonomik açıdan güçlendiremese de Rusya'yı petrol zenginliği sayesinde yeniden dünyanın en önemli karar alıcılarının arasına soktu Putin. Gürcistan, Kırım tecrübelerinden sonra 'Güçlü Rusya', 'Güçlü Putin' imajının yarar aldığı tek durum Rus uçağının düşürülmesi. Dolayısıyla, tekrar edelim 'saldırgan' bir Rusya göreceğiz bundan sonra.

Rus hükümeti şu anda iki unsurlu bir strateji izliyor. Bir taraftan uluslararası platformlarda 'Türkiye'nin İŞİD'i desteklediği' ve "İŞİD'e karşı koalisyon içinde yer alan Rusların bölgedeki hareketini kısıtlamaya çalıştığına" dayanan bir uluslararası kamuoyu ikna politikası. Bunu yaparken, Rus uçağının Türk sınırları içine girmediği halde düşürdüğü, yani Türklerin saldırganca bir tutum içinde olduğu tezini işlemeye çalışıyor. Diğer yandan, Türkiye'ye ekonomik cezalar vererek geri adım attırmak ve saldırılarına devam etmek istiyor.

Rusya'nın, Tarım fuarına katılan Türk iş adamlarını tutuklamak gibi primitif karar ve uygulamaları da var. Çarlık Rusyası dönemi hatırlatan bu ve Aya Sofya'nın 'geri istenmesi', bölgedeki yarım kamyonlarının vurularak insanların öldürülmesi gibi uygulamalar Türkiye tarafından yürütülecek güçlü bir uluslararası kamuoyu programının gerek ve ihtiyacını açıkça göz önüne seriyor.

Öte yandan, Rus halkının genelindeki milliyetçilik, Rusya'da Türk Büyükelçiliği'ne saldırılar, Türk mallarını satın almama, Türk alışveriş merkezlerine gitmeme, Türkiye'ye seyahat etmeme şeklinde tezahür ediyor. Halktan kaynaklanan bunlar, Rus hükümetinin kararlarından daha kötü ve etkili Türkiye açısından.

Rusya bir ticaret savaşı başlatmak istiyor. Acaba sonuç ne olur? Türkiye'nin Rusya'dan yaptığı ithalat, ihracatından çok daha yüksek. 2011 yılından itibaren Türkiye Rusya'ya her yıl 20 milyar dolar civarında ticaret açığı verdi. Turizm alanında Rusya'dan Türkiye'ye giren 4 milyar dolardan daha az meblağ bu açığı kapatmaktan uzak. Dolayısıyla, olası bir ticaret savaşında Rusya Türkiye'den daha fazla yara alabilir.

Biraz daha derinlere inelim. Açığın yaklaşık 16 milyar doları enerji ve kimyasallardan oluşuyor. Burada, Türkiye, hem enerji bağımlılığı hem de önceden yapılan anlaşmalardaki katılımlar sebebiyle kısa vadede bir şey yapamayabilir.

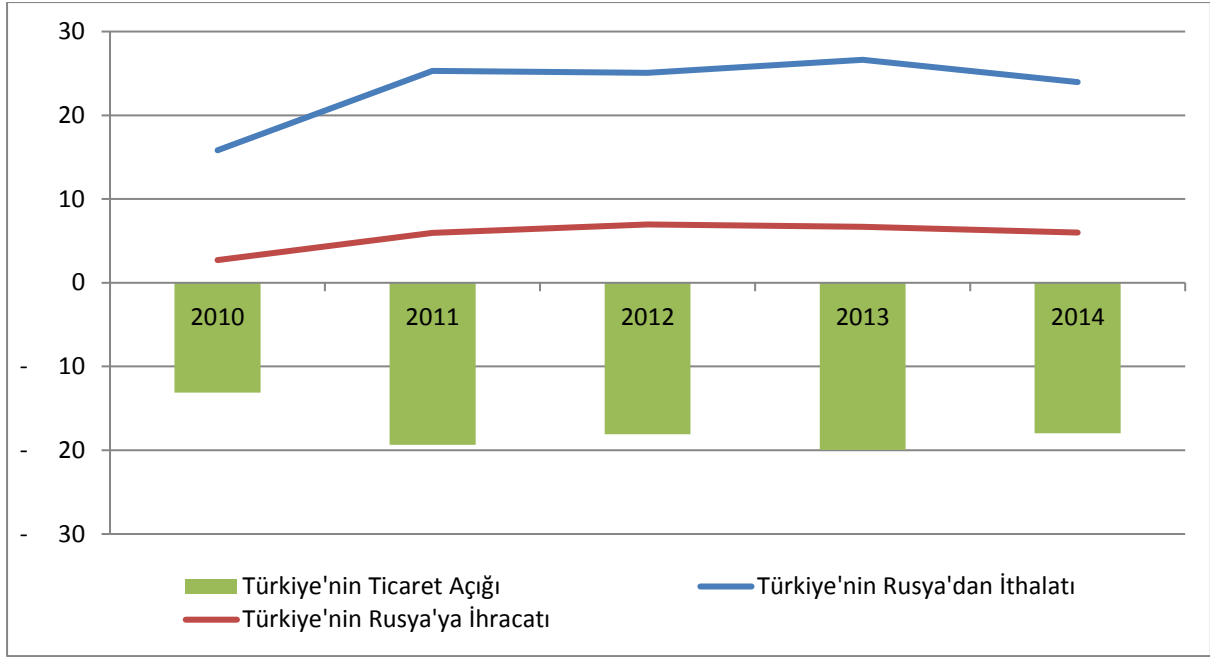
Ancak, olası bir ticaret savaşında Türkiye'nin de kozları var. Türkiye'nin Rusya'ya ticaret fazlası verdiği alanlar oldukça kısıtlı. Makine, ulaştırma sektöründe 1,5 milyar dolar civarında fazlası var Türkiye'nin. Tekstil ve hazır giyim, deri ve ayakkabı sahasında 1,3 milyar dolar; özellikle yaş meyve sebzedden oluşan tarım ürünlerinde 1,1 milyar dolar; mamul plastic alanında 200 milyon dolar, mobilya da 100 milyon dolar.

Oysa, enerji dışarıda bırakılsa dahi, Rusya bir çok başka üründe Türkiye'ye önemli ticaret fazlası veriyor. Yağlı tohum ve hububatta 2,5 milyar dolar; demir çelikte 2,5 milyar dolar, alüminyum da 1,1 milyar dolar, gübre de ise yaklaşık 400 milyon dolar.

Rusya'nın Türkiye'ye sattığı bu ürünler genelde ekonomik katma değeri ve karlılığı düşük, meta, niteliği taşıyan, sofistike olmayan, markalaşmamış ürünler. Dolayısıyla Türkiye bunları Rusya'dan ucuza alıyor ve ekonomik fayda sağlıyor esasında. Ancak, bir ticaret savaşı çıkarsa, taşıma maliyetleri bir yana Türkiye bu basit ürünleri başka ülkelerden de alabilir.

Öte yandan, Rusya'ya yapılan ihracatımız, tekstil, hazır giyim, deri, hatta makine ürünleri gibi, genellikle KOBİ'lerin ürettiği ürünlerimiz. Dolayısıyla, Rusya'nın fiili ambargosu bizde özellikle küçük işyerlerini vurur.

Türkiye-Rusya Dış Ticareti (milyar dolar)

Türkiye-Rusya Dış Ticareti (2014)

Ana Kalemler	Türkiye'nin Net İhracatı (2014)
Tarım, Gıda (hububat hariç)	1,073,388,711
Hububat	-1,450,768,079
Yağlı tohum, sıvı ve katı yağlar	-965,262,405
Mineral yakıtlar, yağlar, kimyasallar	-16,761,848,685
Gübreler	-362,868,594
Plastik ve mamulleri	188,539,513
Deri, kürk	94,037,403
Ağaç, ahşap eşya, karton, kağıt	-323,115,533
Tekstil, hazır giyim	1,174,699,040
Taş, alçı, çimento	58,320,074
Makine, ulaştırma araçları, elektrikli makineler	1,507,064,766
Mobilya	100,087,561
Demir çelik	-2,566,507,479
Aluminyum	-1,071,932,577

Bundan sonra ne olacak?

Türkiye'nin isteği, Rusların 'İŞİD'İ vuruyorum' bahanesiyle bölgedeki dengeleri değiştirmek için Türkmenleri (özellikle sivilleri) katliama tabi tutmaması. Ruslar ise şu anda saldırılara Esed'le birlikte eskisi gibi devam ediyorlar. En azından bunun dünya kamuoyuna profesyonel bir çerçevede duyurulması gerekiyor. Yani, Türkiye uluslararası tanıtım tarafını, kamu diplomasisi de dahil güçlendirmeli. Türkiye uluslararası kamuoyuna aktif olarak ve acilen derdini anlatmalı.

Diğer alanlarda da yağılacak şeyler var.

1. Enerji Güvenliği: Türkiye, yerli kömür başta olmak üzere enerji güvenliğini güçlendirmek ve 'eyvah vana kapatılacak' korkusuna yaşammak için üzere uzun dönemli tedbirler almalı.

Bir MW'dan küçük güneş enerjisi santral yatırımını yağınların bile tamamlaması gereken dokuz sayfalık bürokratik liste varsa ülkemizde kim nasıl güneş yatırımını yapacak? Öte yandan, Soma başta olmak üzere yerli kömür kaynaklarımızı daha iyi değerlendirip acilen aktif hale getirmemiz gerekiyor.

2. Rusların uygulamaya koyduğu ekonomik önlemlere karşı, Türkiye de bir taraftan ticaretini azaltıcı değil (Rusların Türkiye'ye yeniden başlattığı vize uygulaması yerine Türkiye tek taraflı olarak vizesiz seyahat uygulamasını devam ettirmeli), artırıcı önlemler alırken diğer taraftan da sert ekonomik tedbirler masaya koymalı. Örneğin, Akkuyu projesi dondurulmalı ve Rusya'dan yukarıda bahsedilen alanlardaki ithalat zorlaştırılarak güçlü bir ekonomik tepki verilmeli.

3. Tüm bunlar yapılırken; kadife eldiven içindeki demir yumruk misali işbirliği arayışı ve durumu ısıtmak yerine soğutmak temel alınmalı. Özellikle, Rusya'da giderek artan aşırı milliyetçilere fırsat verecek görüntüler oluşmamalı. Alınan tedbirlerin Rusya'nın kararları sebebiyle zorunlu olarak alındığı iyi açıklanmalı.